

Acta des provincialen Gelderschen sijnodi, gehouden met consent der hoogher overheit binnen der stadt Harderwijck anno 1595 den 15^{en} Julij ende volgens.

1. Naer gehouden en gebet tot Godt sijn per legitima suffragia vercoeren tot eenen praesidem JOHANNES FONTANUS, tot assessorem WILHELMUS WIRTZFELDIUS ende tot scribam TILMANNUS MILIUS.

2. Sijn op desen sijnodo naevolgende dienaers des h. woorts ende ouderlingen, met sick brengende gebuerlicke credentzschriften ende instructien, erschienen, als:

van Nijmmeghen JOHANNES NEREUS, minister, ende JACOBUS VERHEIDEN, scholae ibidem rector sijnde;

vuijt den Tielschen classe niemandt als DITMARUS CLIEFFKEN;

vuijt den Zutphenschen classe PETRUS GELLIUS DE BOUWMA ende HENRICUS DIBBITZ, ministri, joncker EVERT VAN LINTELOE, senior tot Zutphen, ende ANDRIES VAN LOCHEM, senior tot Doetecum;

vuijt den Overveluwschen classe JOHANNES FONTANUS ende PETRUS KINTZIUS, ministri, JOHAN CLEUTIER ende JOEST VAN REIDE, seniores;

vuijt den Nederveluwschen classe WILHELMUS WIRTZFELDIUS ende TILMANNUS MILIUS, ministri, GOESEN VAN CORLER, schout des ampts Neikercken, ende RUTGER VERBRUGG, ouderlingen.

3. Het waeren die hoochwijse ende edele heeren Raeden versocht om eenige nijt midden van haer te committeren om desen sijnodo bij te wonen, maer is door hoochwichtige affeiren, hen voorgevallen, teruggegebleven.

Van wegen der stadt Harderwijck hebben voors. vergaederinge als daertoe gecommittiert bijgewoont joncker PAULL VAN AERNHEM ende DIDERICK VOET, burgermeesteren. Is oock tot desen sijnodo als verschreven toegelaeten FRANCISCUS SCHUIRHANNUS, dienaer des woortz tot Deventer, ende hem om beter getuijnisse te geven bijgevoeght GERARDUS COPPELIUS.

4. Hoewell **DITMARUS BLESSKENIUS** des classis van Tiell alsoock derselver stadt ende kerckenraedts entschuldighsbrieffschrijvens met haeren gravaminibus dem sijnode overgelevert ende dieselve oock verlesen ende overwogen sint geworden, heeft nochtans der sijnodus haer excuse voor onduchtig geacht ende daerom geresolveert, dat scherpelick naemalen, soo oock vogaenden wttheimschen geschiet is, aen sie geschreven soude worden. Sindt soedaenighe brieven der vergaedinghe voorgelesen, approbiert, onderschreven ende versegelt worden, ten einde **D. DITMARUS** dieselve wtt last des sijnodi met hem op Tiell nemen soude.

5. Aengaende oock die van Bommell, dewijle sie, ettelicke maele ad sijnodum verschreven zijnde, niet compareren noch ijtwes antwoorden, is geresolveert, dat **WILHELMUS WIRTZFELDIUS** ende **JACOBUS LOMMANNUS** met credits des sijnodi daerhin trecken ende mit hen handelen sullen naer behooren.

6. Overmitz mit der deputation op den sijnodum in den Nederveluwschen classe wat mangels voorgevallen is, te weten dat die van der Elburch als sullende eenen seniorem senden haer geexcuseert ende die kercke van Harderwijck uijt haeren middell eenen seniorem te substitueren schriftelick versocht hebben, is sulcks niettegenstaende dat het alsoo bij voorss. classe geconditioneert was, niet voor goet ende excusabell aengesien worden, ende derwegen in desen sijnode besloeten, dat wanneer men hiernaemaels persoenen op den sijnodum te trecken eligeert, dieselve soo het moegelijk is uijt diverschen kercken genoemen werden sullen om alsoo te weeten, hoe het in eener ieder kercken toegaet, ende dat allerlei inconvenienten, die daeruijt verrijzen mochten, vermijden blijven.

7. Naedien alle instructiones, oock der vooriger provinciael sijnodi acta doorlesen sindt worden, heeft men die onuijtgerichte gravamina in een register tzaemen ex ordine vertekent.

8. Volgens is voor nootwendich aengesien, dat overmits der meerderdeell verschreven gravaminen bij den synodo niet en hebben kunnen affgedaen werden, dat men dieselve met eenen onderdaenen schrijvens aen sijn Excellentie ende gelijkvals aen die Ed. hochwijse Raeden deses furstendoms ende graeffschaps soude oversenden. Ende sindt die schrijvens, daervan ingestelt, dem sijnode voorgelesen, daerbij approbiert ende versegelt. Sindt oock **PETRUS GELLIUS** ende **JOHANNES FONTANUS** belastet worden dieselve den respectieve heeren te praesenteren ende voerspoedich bescheit daerop te vorderen, jae soo het oock van nooden sijn worde, mede tot dien einde op den toecompstighen Gelderischen landtdagh te verschienen.

9. Die articulen, die der hooger overheit neffens den schrijvens overgelevert sullen werden, sindt dese:

1. Eerstelick dat die geestelijke goederen beter bedient ende die groote abusus jurum patronatus, abalienationes der probstien, canonicksijen, pastorien ende anderen beneficien affgeschafft werden mochten, ende dat tot dien einde alle neersticheit geschiede, waer die pastorien, vicarien ende alle andere geestelicke beneficien vaceren ofte mochten coemen te vaceren, dat die opcompsten derselver trouwelick ingevordert end tot behoeff der toecompstige dienaeren bewaert mochten werden.

2. Dat die reformation ten platten lande ende overall soo in steden als heerlickheiden mochten gevordert ende die affgodische ende onbequame dienaeren affgeset ende oprechte angestellt werden, als met naemen Putten, Ermelen, Lunteren, Wulp, Oen, Vasem, Beckbergen, Doernwerde, Isendoorn ende waer sulcx meer van nooden.

3. Dat die reliquien des affgoedischen pausdoms eindtlick eenmaell affgeschafft werden mochten, als daer sijn die altaren, sacraments ende heiligen hueskens, dopsteen, begijnenleidingen, beelden etc. ende dat met die materie van affgebroecken sacraments ende heiligen hueskens die vervallen wemhauser, kercken ende schoelen wederom gebouwet ende gerepareert moegen werden.

4. Dat die schoelen mede gereformeert, waer Papistische praeceptores doceren, dat dieselve affgesteld ende Gereformeerde weder angestellt moegen werden.

5. Dat die lectores waer moegelijk eenderleij praecepta te leeren sikk moegen vergelijken.

6. Dat echte, policie end almosenordeningen gemacht, gepubliceert ende ingevoert moegen werden tot affweringe allerleij grouwelen, daerdoor der torn Godes over het heele landt compt, met naemen dat die overvloedighe ende langhduerende teringe van gilden, kindelbieren, papegoijschieten, affgoedische retoricckspelen, dweelverdrincken, affgeschafft moegen werden.

7. Dat Wederdoperen, Papisten ende allen valschen leeraeren verboeden moegen werden noch opentlick noch heimelick te predicken ende sacramenten te administreren noch te trouwen; item den obstetricibus den geedoop te verbieden.

8. Dat den kercken ende schoeldienaeren, item weduwen ende weesen alsoock der custeren nottrufftige stipendia alle vierdelljaers, gelijk in anderen Gereformeerden landen gebrueckelick, mochten betaelt werden.

9. Dat vant Hoff, quartieren off steden, penningen mochten verordent werden om op die generaelen ende particulieren sijnoden, item ad classes te trecken ende andere extraordinarische kerckengescheff¹⁾ te verrichten.

¹⁾ „kerckengescheff” T heeft „kerckengescheften”.

10. Dat papen, begijnen, monnicken ende dergelijcken affgodische per-soonen, welcke nijt den lande vertrecken oft nijt anderen landen hier inslu-pen, geen alimentationes gevolght oft toegelaeten werden. Dat die pasto-rien, welcke juris patronatus sindt, niet aen onduchtige persoenen gegeven werden.

11. Beneffens desen dewijele die experientie giff, dat daerom veel kercke-licke saecken, bij den E. Hoeve ingegeven, ongeeffectueert blijven, dewiele die Gereformeerden kercken ghienen procuratorem ende agentem voor die-selve hebben, soo heeft dese christelicke sijnodus JODOCUM RHEIDANUM daertoe requiriert ende oock door broderlicke begeerte erhalten, dermaeten waer die dienaers des woorts, schoelmeesteren ende dewelcke deses in ge-breck sijn mochten, niet in persoenen voor het Hoff kunnen verschijnen, RHEIDANUS voorss. die supplicationes ontfangen, overleveren, apoinctement daerop vorderen ende memoriaelregister daervan houden sall.

10. Nae desen dewijele der sijnodus van Overissell versocht heeft, dat wij hernaemaels als benaberden met hen in allen kerckelicken saecken goede correspondentie ende gemeenschap wilden onderhouden, soo ist op des voorss. Overisselschen behaegen geresolveert, dat sie hernaemaels wtt desen vorstendomb eenen ministrum, oock eenen wtt der graeffschap Zut-phen, welcke hen per sijnodum eerst genomineert sullen wesen, mogen beschrijven. Ende sall deser sijnodus reciproce moegen doen. Sijn voor dese reijse met credent in Overissell te trecken nominiert PETRUS GELLIUS ende JOHANNES FONTANUS.

11. Verners dewijele het sick bevindt, dat die schaedelicke sect der Perfectisten allomme seer toenempt, denselven voor te coemen is voor goet geachtet, dat PETRUS GELLIUS DE BOUWMA, WILHELMUS WIRTZFELDIUS, JACOBUS LOMMANNUS ende JOHANNES FONTANUS ieder apart (doch den anderen broederen haere vrijheit onbenoemen) dat Fundamentboeck ARNT BERNTS sullen vornemen te refutereren ende deren scripta, in een opus gebracht, bij den sijnodo examiniert oock approbiert sijnde, in druck sullen verveerdigen, maer voort eersten aen WERNERUM HELMICHIMUM, JOANNEM WTTENBOGART, oock aen anderen, daer het van nooden, te schrijven, dat sije vlijt aen-wenden, dat die kercke toe Amersfordt met eenen geleerden godtsaeligen man versien werde, desgelijcks oock aen het consistorium te Amersfordt desvals te schrijven, hetwelcke WIRTZFELDIO opgeleit is, oock met voorge-melten broederen te communicieren, off men niet met den voorss. Perfec-tisten in een opentlicke disputation moegen coemen.

12. Dewijle oock specialicken bevonden, dat die heere van Isendorn een

soedaenige persoon aengenoemen, diewelcke touwerije ende anderen fouten halven uijt Hollandt verdreven is, dat bij den Hoeve van Gelderlandt schrijvens aen gemelten heere uijtgebracht werde, dat hij vandaer wech-gedaen werde.

31. Aengaende MATTHIAM VAN RECIFT, dienaer des woortz tot Doetecum, hebben die fratres Zutphanienses soedaenigen bericht van hem ingebracht, dat der sijnodus well daarmede tevreden is. Maer betreffende HENRICUM HELMICHUM, praedicant op des Grevenwerdt, angesien hij tot den predick-ampt onduchtig is, oock int leven onstichtelick, is geresolveert, dat den affgesanten van Arnhem wegen deses sijnodi credentzbriefven aen den edelen Raedt van Staeten sullen medegegeven werden, ten einde, derselver HELMICHUS sijnen dienst ontsett zijnde, een bequaemer in sijn plaets gestelt werde.

14. Belangende WESSELUM SALINGENSEM ¹⁾ werdt dieselve remittiert ad classen, alwaer naer behoor met hem sall gehandelt werden.

15. Die van Zutphen ende Doetecum sullen besien, off JOHANNES VICTOR tot eenen schoelmeister te Doetecum conde promoveert worden.

16. Sall hernamaels per particulier sijnodus alle impedimenta terugge gestelt alle jaer eens gehouden werden, sulcx op die tijt, in den sijnodo anno 93 binnen Aernhem geconcludeert.

17. Sullen die Harderwicenses den kerckenraedt t'Amsterdam wtt cracht deses sijnodi vermaenen, dat sie niet naelaeten den sijnodum generalem te impetrenen soo moegelick.

18. Der naestcoemende sijnodus sall binnen Zutphen gehouden, oock bij derselver kercken uijtgeschreven werden.

19. Naer gedaener dancksegginge tot Godt ende als censura morum over alle gehouden is geweest, is der sijnodus met vrede gescheiden den 17 Julij.

Dese acta waeren onderteickent:

JOHANNES FONTANUS, praeses sijnodi.

WILHELMUS WIRTZFELDIUS, assessor.

TILMANNUS MILIUS, scriba.

¹⁾ „Salingensem” T heeft „Solingensem”.